

Deși încercarea noastră, fiind de natură lexicologică, nu cuprinde un comentariu fonetic centralizat, nici considerații mai ample asupra morfologiei și sintaxei, din materialul expus credem că s-a putut întări încă odată ideea, exprimată de majoritatea cercetătorilor, cu privire la caracterul complex și contradictoriu al limbii documentelor slavo-moldovenesti. La cele spuse până acum mai putem adăuga următoarele:

Mai întâi citeva precizări cu privire la terminologie. Textele de orice fel, scrise în slavonă pe teritoriul țărilor romine sau oriunde, de către pisari romini, în secolele XIV — XVII, aparțin slavonei de redacție rominească («vechea slavo-romină», древнеславяно-румынский), pe scurt sint numite *texte slavo-romine*. Din rindul acestora, documentele — produse ale cancelariilor domnești, boierești și minăstirești — sint numite *documente slavo-romine*; ținînd seama de cele trei subtipuri de limbă și paleografie slavo-romină: moldovenesc, muntenesc și transilvănean, ele se impart în *slavo-moldovenesti*, *slavo-muntenesti* și *slavo-transilvănene*, iar limba în care sint scrise poate fi numită *slavonă de redacție moldovenească, muntenescă și transilvănească*.

Care sint caracteristicile limbii documentelor slavone de redacție moldovenească (slavo-moldovenesti)? Cum poate fi definită această redacție, spre deosebire de celelalte redacții slavo-romine? În linii generale, avînd în vedere întregul tezaur de documente slavo-moldovenesti cunoscute pînă azi, am putea spune și noi că este o *medio-slavă de redacție răsăriteană*. Această caracterizare, foarte generală, este însă supusă inevitabil corectivelor și complinirilor de îndată ce încercăm să diferențiem documentele pe epoci și pe categorii. Astfel în documentele provenite din cancelariile domnești elementele preponderente sint cele ruse sud-vestice (în special ucrainene); din acestea, o parte — cele destinate minăstirilor — precum și documentele scrise de clerici (scrise în minăstiri) abundă în elemente tradiționale slave bisericești de nuanță medio-bulgară. Deși mai multe la număr, documentele interne («de danie, de întărire, de confirmare», etc.), datorită caracterului aproximativ stereotip al conținutului, sint — cu rare excepții — uniforme din punct de vedere al limbii — rusă sud-vestică în ansamblu — însă cu puternice elemente ale limbii romine vorbite în special în vocabular și morfologie (aceasta mai ales de la jumătatea secolului al XV-lea, și tot mai intens în cursul veacurilor următoare).

Influența polonă se manifestă, după cum am arătat, mai ales în stratul extern al documentelor și din acestea, cu deosebire în actele referitoare la relațiile Moldovei cu Polonia și Lituania feudală, mai puțin în cele adresate cnezilor ruși, regilor maghiari și aproape de loc în cele către brașoveni. În stratul intern elementul polon este însoțit mult mai frecvent, mai evident, de elemente dialectale ruse, ucrainene, maghiare, slovace și chiar cehe, transmise pe cale orală (populară), datorită conviețuirii și contactelor directe, îndelungate ale moldovenilor cu aproape toate aceste popoare. Influența polonă este prezentă înainte de toate în domeniul vocabularului; urmează fonetica, derivația, sintaxa și morfologia. Pe această linie se poate spune despre documentele «moldo-polone»¹ că sint scrise «într-o slavonă rusă-apuseană îmbibată de polonisme»².

¹ Întrebuițăm această scurtă și comodă definiție pentru acea parte a documentelor externe referitoare la relațiile Moldovei cu Polonia.

² Expresia aceasta ne-a fost sugerată de recenzenți.